

Kabataş Olayı Neden Bir "Kadının Beyanı Esastır" Uygulaması Değildir

17 Şubat 2014
Kerem Altıparmak

İzninizle bugün uzmanı olmadığım bir konuyu uzmanı olduğum bir alan üzerinden yorumlamaya çalışacağım. Sanırım bu cesareti Başbakan dahil konuya dair bilgisi olmayan herkesin çok keskin yorumlar yapabilmesinden aldım. Konu, Kabataş olayları nedeniyle gündeme gelen "Kadının Beyanı Esastır" ilkesi.

Tartışmaya konu olay bildiğiniz gibi tanındık. Gezi olaylarının hemen başlangıcında türbanlı bir kadının Kabataş iskelesinde üstü çıplak, deri pantolonlu 100'e yakın erkek tarafından taciz ve saldırıya uğradığı rapor edilmiş, Başbakan bununla ilgili konuşmalar yapmış, "yandaş" olmadığı varsayılan bir kısım gazeteci de konuyu gördüğünü, mağduru dinlediğini vs. söyleyince hikayenin kimi tutarsızlıklarına rağmen doğru olabileceği kabul edilmişti.

Buraya kadar sorun yok, hem "kadının beyanı esastır" ilkesi açısından hem de ilk baştaki yaklaşım açısından. Ne var ki geçtiğimiz hafta olaya ilişkin görüntülerin televizyonda yayınlanması ile sorunun çerçevesi değişti. Bir kesim konuyu haberleştiren gazetecileri "yalancı" ve "hain" ilan ederken, bir kesim de "kadının beyanının esas alınması" ilkesi çerçevesinde değerlendirildiğinde burada bir etik ihlal olmadığını dile getirildi.

Başbakan ise yaptığı konuşmada daha da ileri giderek konuyla ilgili adli tıp raporunu hatırlatarak, görüntüler aksini söylese bile bu rapor karşısında olayın gerçekliğinin reddedilemeyeceğini ifade etti.

İtiraf etmeliyim ki daha önce bu ilke konusunda çalışma fırsatım olmamıştı ama ilke ile "masumiyet karinesi" arasında nasıl bir denge kurulacağı konusunda düşünüyordum. Kadının beyanının esas alınmasının ilke olarak teklif edilmesini anlayabiliyordum. Konu gayet açıktı, Dünya'da ve Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve taciz sistematik. Failler genelde kadının yakınından olan kişiler. Kadının, özellikle kendi çevresinden gelen saldırıları kanıtlaması bir yana bu suçları dillendirmesi bile çok zor. Dahası kadının hayatının devamı açısından cinsel saldırıya ilişkin şikayetleri dillendirmesinin maddi manevi birçok maliyeti olabilir.

Bu nedenle kadına yönelik saldırı vakalarında olağan ceza usul kuralları işletilecek olursa, maddi olarak güçlü olan, toplumsal ahlak kuralları tarafından korunan erkeğin karşısında kadının iddiasını kanıtlaması mümkün olmayacak.

Öte yandan, bu ilkeyi en güçlü savunanların bile kabul edeceği bir husus var. Şüphesiz doğruyu söylemeyen, bu ilkeyi kötüye kullanabilecek kadınlar da olabilir.

Bu durumda ne olacak? İlkeyi savunanların söylediklerinden benim çıkarabildiğim, bu durumların üzücü olduğu ama sistematik saldırıyı engellemek için bu istisnai durumların göz ardı edilebileceği. Daha doğrusu, şu söylenmek isteniyor sanırım, nihayetinde kadının beyanının esas alma bir karine, suçu işlemediğini söyleyen kişi bunun aksini kanıtlayabilir.

Ne var ki bu yumuşatılmış haliyle bile ilke adalet ve hukuk devleti kavramlarının önemli bir parçası olan "masumiyet karinesi" ile çelişir gibi duruyor. Üstüne üstlük bu ilkenin de Türkiye uygulaması çok parlak değilken. Uzun tutukluluk sürelerine yönelik şikayetin, örneğin, önemli bir dayanağı masumiyet ilkesinin ihlal edilmiş olması. Yargıya güvensizliğin zirveye vurduğu bir dönemde bu çok daha can yakıcı bir sorun.

Yukarıda verdiğimiz kadına yönelik sistematik şiddet olgusunun içerisinde bir istisna düşünelim. Beyan esas alınarak yıllarca tutuklu kalmış, hukuksal yardım almak için maddi imkanlara sahip de olmayan bir erkek, kendisi de tutuklu olduğu yerde işlediği suç nedeniyle tecavüze uğrasa ve 4 yıl tutukluluk sonrası masum olduğu ortaya çıksa kendisine "kusura bakma, ilkenin kurbanı" oldun mu diyeceğiz?

Esasa ilişkin ilke - Usule ilişkin ilke

Peki, bu iki ilke gerçekten bağdaştırılmaz mı?

Kadının beyanının esas alınması ilkesi sıklıkla dile getirildiği gibi esasa değil usule ilişkin bir ilke olarak anlaşılırsa bağdaştırılabilir. Kabataş olayları sonrasında bir avukat dostumdan dinlediğim tecavüz ve şiddet hikayeleri benim ilkeyi daha iyi anlamama ve sanırım bu iki ilkenin nasıl bağdaştırılabileceğine dair tutarlı bir düşünce geliştirmeme neden oldu. Üstüne üstlük, bu iddia edilenin tersine Kabataş'ta "kadının beyanının esas alınması" ilkesinin uygulanmadığını da açıkça gösterdi.

Dinlediğim ve izleyebildiğim taciz ve şiddet vakalarının hemen tamamında işin hukuksal bölümü şöyle geliyor. Savcı, şikayette bulunan kadına soruyor: "Neden bağırmadın?", "Neden şikayet için iki saat bekledin?", "Neden doktora gitmedin?", "Neden o adamla içki içtin?", "Bile bile oraya neden gittin?".

Savcıların bu neviden soru sorma yeteneğini duydukça aslında isteyince ne derece sorgulayıcı olabildiklerini görmekten hayrete düşmemek mümkün değil. Bu soruları yan yana koyunca şunu görüyorsunuz, devlet kadına yönelik şiddet söz konusu olunca tam tersi bir karineden hareket ediyor "kadının beyanı yalandır".

Savcılar da bu yalanı ortaya çıkarmak için canla başla uğraşıyor. Oysa savcıdan beklenen çok basit; saldırıya uğrayan kadının geçirdiği travmayı da dikkate alarak söylediğinin doğru olacağını kabul ederek delil toplaması, soruşturma yapması.

Burada beklenen, dillerimize son zamanlarda pelesenk olan "etkili soruşturma" ödevinin güçlendirilmiş bir tipi aslında. Başka bir alandan örnek vereyim.

1990'lerde Kürt illerinde gerçekleştirilen operasyonlarda, savcılar benzer bir tavır içindeydi. Örneğin bir köy yakma şikayeti geldiğinde ve jandarma bunun "teröristler tarafından yapıldığını" söylediğinde savcı aksi ihtimali hiç düşünmeksizin olay kurgusunu buna göre yorumlayıp, kamu ajanlarının fail olabileceğini asla kabul etmiyordu. Köylüler tam tarih veremiyordu mesela, onun yerine "kar yağmıştı, hava çok soğuktu" diyorlardı tarihi tarif ederken.

Bu o köylülerin tutarsızlığından değil bazen takvim bilmemelerinden bazen yaşadıkları travmadan kaynaklanıyordu. Savcılar ve idari merciler tarih bile veremeyen köylülerin yalan söylediğine kanaat getiriyordu. O dönem olay tespit çalışmaları yapan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve karar veren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise köylülerin senaryosunun da doğru olabileceğini kabul ederek olayları yeniden değerlendirdi ve tam tersine kamu görevlileri tarafından verilen ifadelerin tutarsızlıklarını ortaya çıkardı. O davaların birçoğunda Türkiye'nin etkili soruşturma yürütmediği için Sözleşmeyi ihlal ettiğine karar verildi.

Eğer siyasi nedenlerle savcılar köylülerin sunduğu senaryoyu esas alarak soruşturma yapsa cezasızlık olgusu bu kadar yaygın hale gelmeyecekti. Oysa savcılar bunun yerine ceza usul hukukunun her aracını köylülerin iddialarını çürütmek için kullanmışlardı.

Mağduru iddialarını kanıtlamak durumunda bırakmak

İşte kadının beyanının esas alınması ilkesi de failin tüm savunma imkanlarından yoksun bırakılarak tutuklanmasını değil bu ilke çerçevesinde bir soruşturmanın yürütülmesini gerektiriyor.

Kadının beyanını esas alarak o beyanın doğruluğunu kanıtlayacak her türlü delilin hemen toplanmasını, kadın tarafından sunulan hikayenin, kadının içinde bulunduğu koşullar da dikkate alınarak doğruluğunun nasıl kanıtlanabileceğini dikkate alan bir soruşturmanın yürütülmesini gerektiriyor. Yukarıda verdiğimiz örneklerde olduğu gibi defalarca kadına neden bağırmadığını sormak yerine, kadının bağırmasını açıklayacak bir senaryonun da mümkün olduğunu düşünerek buna göre etkili soruşturma yapılmasını, ceza usul hukukunun araçlarını kadının iddiasını kanıtlamasını sağlayacak şekilde seferber etmeyi gerektiriyor bu ilke. Yani kadının beyanının esas alınması, bunu esas alıp topu şüphelinin üstüne atmıyor, devlet makamlarının etkili soruşturma araçlarıyla donatılmasını ve bu iddiayı esas alarak etkili bir şekilde olayı soruşturmasını ve gerekirse de faili cezalandırmasını gerektiriyor.

Böyle anlaşıldığı zaman suçsuzluğunu ispat etmesi gerekmeyen şüpheli açısından da masumiyet karinesi ihlal edilmiş olmuyor. Çünkü bu soruşturma süreci içerisinde o da bu delilleri çürütme imkanına sahip olabiliyor. Bir başka deyişle, "kadının beyanı esastır" ilkesi esasa değil usule ilişkin bir ilke. Diğer suç tiplerinden farklı olarak mağdurların sistematik olarak iddialarını kanıtlamak imkanlarından yoksun bırakıldıklarını gören buna çare üretmeye çalışan bir ilke.

Amaç kadını değil, hükümeti korumak

Şimdi tekrar tüm bu tartışmaları tetikleyen Kabataş olayına dönebiliriz. İddia edildiği gibi devlet gerçekten kadının beyanını esas alan bir soruşturma yürütmüş mü olayın arkasından?

Dikkat ederseniz olayın ardından sekiz ay geçmiş. O gün alınan adli tıp raporu dışında, ki raporu şikayetçi kendisi almış, etkili bir soruşturma yapıldığına dair hiçbir veri yok elimizde. Örneğin iskeledeki mobeseler bir yana bu kadar ilgi çekici giyinen ve beraber hareket eden bir erkek grubuna ilişkin olarak olayın gerçekleştiği yerin önünde ve arkasında yer alan kameralar incelenmiş mi? Ya da bu iddia ciddiye alınarak, ifadesine başvurulmuş kimse var mı?

Bunlarla ilgili hiçbir açıklama yok. Adli ve idari makamlar iddia edildiği gibi "kadının beyanını esas" almış olsalardı şikayetçinin sunduğu senaryonun doğruluğuna ilişkin başka delillere ulaşmaya çalışırlardı. Ulaşamamış olsalar bile etkili bir soruşturma yürüterek ulaşmaya çalıştıklarını gösteren herhangi bir veri var mı elimizde?

Bugüne kadar ortaya çıkan bilgilere dayanarak bu soruya hayır diyebiliriz sanırım. Bir başka deyişle, Kabataş'ta "kadının beyanı esas" falan alınmış değil. Görünen o ki amaç kadını korumak değil hükümeti koruyup, eylemcileri karalamak olduğu için bu değerinde hiçbir çalışma yapılmamış. Şimdi gerek Hükümet yetkilileri gerekse Hükümete yakın kalemler pozisyonlarını bugüne kadar hiç ciddiye almadıkları, savunmadıkları bir ilkeye, kadının beyanının esas alınması ilkesine dayandırıyorlar. Tabii öncesi sonrası olmayan bu tavır keyfiliğe dönüşüyor. Üstüne düşen soruşturma ödevini yerine getirmeyen devlet kadını ve masumiyet karinesini siyasi çıkarlara feda ediyor.

Sonuç

Kabataş olayı ve sonrası belli ki özür dilemesi gerekenlere özür dilemeyecek. Ama hiç olmazsa bize hayati nitelikteki iki hukuk ilkesinin tutarlı ve doğru uygulanması konusunda bir tartışma zemini sunuyor.

Kabataş olayından bugüne Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda ciddi bir adım atılmadığı gibi bu tür soruşturmalarda, kadının beyanının esas olduğu bir etkili soruşturmanın yürütüldüğünü gösteren bir veri de yok. Öte yandan bunun gerçekleşmesi masumiyet karinesinin askıya alınmasını da gerektirmiyor. Kadının beyanının esas alınması ilkesini kabul etmek için masumiyet karinesini feda etmemiz gerekmiyor.

Kadının beyanının esas alınması ilkesi esasa değil usule ilişkin bir ilke ve doğru uygulandığında masumiyet karinesini ihlal etmiyor. Kadına yönelik şiddet vakalarını sistematik bir şekilde etkili soruşturmayan yetkililer Kabataş vakasıyla bize bir kez daha bunu göstermiş oldular.